

Пивоваров Василь Миколайович.

канд. філол. наук.

Національний університет «Юридична академія Україна
імені Ярослава Мудрого»

ФІЛОСОФСЬКО - ПРАВОВІ АСПЕКТИ СВІТОРОЗУМІННЯ

Г. С. СКОВОРОДИ

В історії української культури одне з важливих місць належить Г.С. Сковороді, який у своїх творах викриває зло, користолубство, споживацькі власні інтереси, зажерливість, показує, як матеріальне негативно впливає на духовний світ людини. Власним життям він прагнув донести до свідомості людини істинне розуміння блага, показати, що означає бути щасливим, у чому по-справжньому виявляються людські цінності, як треба жити» щоб збагнути закони буття, жити за законами права.

З проблемою моральної досконалості людини, пошуку себе тісно пов'язані питання права. Адже саме в наявності права, його дотриманні вбачається справедливе життя, існування для досягнення загального блага. Це очевидно, бо право, по-перше, одне із видів регуляторів суспільних відносин, а по-друге, право пов'язане з інтересами особи, суспільної групи, які спираються на закон, релігійні постулати, давні звичаї та ін. [1],

До Г.С. Сковороди питання права знайшли своє відбиття в народній творчості, у всебічній і багатій уяві народу. Так у прислів'ях і приказках читаємо, що «коли маєш багато права, тобі честь і слава» або «у права без серця управа» [2]. Право порівнюється із серцем, без якого право стає управою, Адже управа - це сила, котра може зупинити будь-кого в його незаконних діях, сваволі тощо. Таким чином, право уявлялося як справедливість, законність.

Народні критерії оцінювання права, його природи передувати поглядам Г.С. Сковороди на питання права, життя простої людини, її загального блага, які є актуальними на сучасному етапі розвитку українського суспільства,

нинішнього права, зокрема з погляду права як засобу реалізації загальнолюдських цінностей, пошуку місця людини в умовах глобалізації, зміні національних цінностей, утвердження нових життєвих орієнтирів. Це дає змогу через світосприйняття Г.С. Сковороди по-новому усвідомити такі глибокі поняття, як «щастя», «рівність», «свобода», «справедливість», «закон», «благо».

Г.С. Сковорода вибудував власну систему, в основі якій - ідея трьох світів: макрокосм (Всесвіт), мікркосм (людина) і світ символів Біблія). Головне в людині - де Й" духовність, «серце». «Без ядра горіх якщо, так само як і людина без серця»[3]. Щоб пізнати світ, потрібно пізнати самого себе. Самопізнання є шляхом до осягнення істини, до усвідомлення себе як людини. Щастя людини у пізнанні, її розум - інструмент пізнання.

На основі визнання природи джерелом людини, Бога як: закономірності у природі, розуму як основного знаряддя пізнання людини, Г.С. Сковорода торкався і питань права.

Правові проблеми розглядаються з погляду природничо-правової доктрини. Головним у його ідеях було поєднання людини і Природи, права і природи людини. Ідея моральної (правової) автономії особи і справедливості знайшла своє відбиття в теорії «сродності». Положення про рівність людей, яка визначається за природою, а нерівність, - у природних нахилах і здібностях, дає підстави для протиставлення «рівній нерівності» «нерівної рівності», остання ж дає змогу людям, які мають нерівні природні здібності, одержати рівні можливості для їх повного виявлення. Ідея рівності прав у Г.С. Сковороди реалізується через працю, яка відповідає покликанню кожного.

Право саме закладене у «сродній праці». Право і справедливість виражають міру свободи людини - не стільки ззовні, як внутрішньо. Тому ідея права не може бути формально-владним примусом держави, зона полягає у регулюванні життя людини, з обов'язковим урахуванням її буття в морально-ціннісному світі. «Сродність» є проміжне положення між природним правом, яке розуміється як моральне* ціннісний регулятор, і правом чинним.

Моральним ідеалом для Г.С. Сковороди була високодуховна особистість, котра живе за усталеними законами, чесно служить обраній справі, не спокутується на великі статки, не прагне власного збагаченні. Так чи інакше Г.С. Сковорода доводить, що зосередженість багатства у купки небагатьох, соціальне розшарування, матеріальна нерівність не зміцнюють державу, а навпаки, шкодять її цілісності: «з цього джерела народжуються зради, бунти, змови, змови...падіння держав і прірва всіх нещасть» [4].

Право і справедливість виражають міру свободи людини - не стільки ззовні, а й внутрішньо. Тому ідея права не може бути формально-владним приписом держави, вона полягає в регулюванні життя людини, з обов'язковим урахуванням її буття в морально-ціннісному світі. Як стверджував Г.С. Сковорода, «без сродности все ничто...» [5].

Право є найважливішим елементом людського буття, особливою реальністю, що має складну структуру і власну логіку функціонування та розвитку. Особливе значення послідовних теоретичних досліджень, які виходять на філософський рівень, полягає в неодмінній критиці наявного і в обґрунтуванні нових тенденцій розвитку. Того осмислення правової реальності як суперечливої єдності всіх сторін такого явища, як право, - натепер нагальне.

Г.С. Сковорода створив своєрідну етично-антропологічну філософію життя, ще підкреслює перевагу етичної суті в людині і суспільстві, пронизану ідеями любові, милосердя та співчуття. Становище людини в світі має два аспекти: об'єктивний - у структурі світу, і суб'єктивний з особі людини [6].

Морально-правовий вибір залежить від ситуації, це проблеми суб'єктивного становища особи у світі: для Г.С. Сковороди вони виступають як проблеми мети життя людини, свободи волі, правових стосунків суспільства і особи. Філософ бачив переваги цивілізації, бачив і її втрати, але не заперечував досягнення цивілізації заради збереження моралі. Він розумів, що кожен повинен йти своєю дорогою, але до однієї мети - знайти себе. Своє ж завдання він бачив у тому, щоб своїм життям відповідати своїй філософії.

Таким чином, розуміючи буття людини, Г.С. Сковорода, по-перше, приходять до вчення про світ, по-друге, до оцінки природи людини, по-третє, до розуміння природи людського життя. Тим самим він уперше в історії української філософії визначає напрями роздумів про людину, її ідентичність у часі, секс життя. Його погляд на людину як на особливу цілісність, пошук єдності цілісності духовного і матеріального, поняття самопізнання як безпосередньої даності свідомості фізичного і духовного досвіду визначили значення філософії Г.С. Сковорода в історії української філософії [6] та права.

Його філософські думки покликані стати підґрунтям збагачення філософії права, морально-правових виявів буття.

Література:

1. Великий тлумачний словник української мови. - К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. - 1736 с.
2. Прислів'я та приказки: Взаємини між людьми. - К.: Наук, думка, 1991. - 440 с,
3. Сковорода Г.С. Байки харківські: Афоризми. - Х.: Прапор, 1972. - 132 с.
4. Григорій Сковорода. Твори: У 2 т. - К.: АТ «Обереги», 1994.
5. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів / За ред. проф. Леоніда Ушкалова. - Х.: Майдан, 2010. - 1400 с.
6. Заглубий П- В. Філософська спадщина Г.С. Сковорода. - К.: Знання. - 2000. - 562 с.